

میزان رضایت چینش گروهی دانش آموزان پایه پنجم دبستان مدرسه ۱۵ خرداد زارچ در سال تحصیلی ۹۹-۹۸

فاطمه سرداری زارچ^۱، سید عباس زرگرچی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد موسسه آموزش عالی امام جواد(ع) یزد.

^۲ کارشناسی ارشد معماری، عضو هیات علمی موسسه آموزش عالی امام جواد(ع).

نام نویسنده مسئول:

فاطمه سرداری زارچ

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۲/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۴/۲

چکیده

پرورش انسان‌های آینده در محیط‌های آموزشی انجام می‌گیرد که موجب شکل‌دهی به نوع نگرش و شیوه‌ی رفتاری جوامع می‌شود؛ بنابراین فضای مدرسه باید به گونه‌ای باشد که باعث بهبود رفتار اجتماعی دانش آموزان شود. امروزه نیز با وجود فناوری‌های جدید و الگوهای رفتاری متفاوت فضاهای آموزشی باید انعطاف‌پذیر باشند. تغییر در چیدمان کلاس و به وجود آوردن یک فضای اجتماع‌پذیر می‌تواند بر فضای شخصی دانش آموزان تأثیر بگذارد. پژوهش حاضر با هدف رضایت چینش گروهی دانش آموزان پایه پنجم دبستان مدرسه ۱۵ خرداد زارچ در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ با توجه به نظرات دانش آموزان مذکور انجام شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که اکثر دانش آموزان مذکور از قرارگیری در گروه‌های کلاسی و چینش میز و صندلی‌ها به صورت گروهی لذت می‌برند و سبب افزایش یادگیری خود در درس‌هایی مانند ریاضی و فارسی و ... می‌دانند.

واژگان کلیدی: چینش کلاس، مشارکتی، دانش آموزان، یادگیری.

مقدمه

کودکی اولین و مهم ترین دوره زندگی آدمی است که در آن برای اولین بار مفهوم خود، طبیعت و روابط اجتماعی در آن شکل می گیرد. بر این اساس در هدف گذاری اصلی برای تدوین برنامه درسی ملی نیز به این اهداف برای کودکان پرداخته شده است. یکی از پرسش هایی که برای تحقق اهداف برنامه درسی به آن باید پاسخ داد چگونگی محیط فیزیکی است که امر آموزش و پرورش در آنجا رخ می دهد. (سیده)

چیدمان کلاس درس یکی از عوامل بسیار مهم و مؤثر بر رفتار دانش آموزان است که متأسفانه به آن توجه زیادی نمی شود. طبق بررسی های انجام شده در کشورهای پیشرفته مشخص شد که عامل مهم پیشرفت و ترقی در این جوامع وجود آموزش و پرورش توانمند و کارآمد است. بنابراین می توان گفت که آموزش و پرورش زیر بنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هر کشور است و اگر هر کدام از بخش های این نظام از کار باز ایستد، بازه دیگر بخش های نظام کاهش می یابد و عمل کرد خوبی نخواهد داشت. بدون شک نحوه چیدمان کلاس درس، صندلی ها، میزان فاصله دانش آموزان از معلم و از یکدیگر و هم چنین تسلط معلم بر دانش آموزان در تربیت، یادگیری و یاددهی دانش آموزان تأثیر بسیار زیادی دارد.

تغییر در چیدمان کلاس و به وجود آوردن یک فضای اجتماع پذیر می تواند بر فضای شخصی دانش آموزان تأثیر بگذارد. فضای شخصی دانش آموزان در مدرسه یکی از عوامل مهمی است که بر رفتار آن ها مؤثر است. رفتار اجتماعی نه تنها بر رفتار بین شهروندان بلکه بر نوع استفاده انسان از محیط، به واسطه همی رفتار فردی و اجتماعی تأثیرگذار است. بنابراین با اصلاح فضای مدرسه و چیدمان کلاس های درس می توان بر رفتارهای فردی و اجتماعی دانش آموزان تأثیر گذاشت و افراد، با روابط اجتماعی بهتری را پرورش داد. یکی از عواملی که بر عکس العمل انسان در موقعیت های اجتماعی تأثیر می گذارد متغیرهای محیطی هستند. در حقیقت ما به طور متقابل از محیط تأثیر می پذیریم و روی آن نیز تأثیر می گذاریم. بنابراین در دنیای واقعی هیچ رفتاری وجود ندارد که فارغ از مکان و زمان باشد. در نتیجه می توان با به وجود آوردن امکاناتی در فضاهای عمومی انسان ها را به انجام و عدم انجام برخی کارها ترغیب کرد.

چیدمان فیزیکی محیط کلاس حمایت کننده از محیط های یادگیری است. طراحی فیزیکی محیط کلاس درس یکی از راه های بهبود فرایند یادگیری و همچنین نقش بازدارندگی از بسیاری از مشکلات رفتاری را دارد. تحقیقات نشان می دهد که طراحی فیزیکی کلاس های درس می تواند در رفتار هر دو طیف استفاده کننده که شامل معلمان و دانش آموزان می شود تأثیر گذار باشد [۲].

با مروری بر مطالعات صورت گرفته حاکی از وجود رابطه معنی دار بین محیط فیزیکی مدرسه با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است [۱].

در هر حال، هنگام بررسی طرز چیدن صندلی ها در کلاس، توجه به همه دانش آموزان شایان اهمیت است. یکی از نیازهای اساسی دانش آموزان مخصوصاً دانش آموزان ابتدایی این است که مورد توجه معلم خود قرار گیرند. چنانچه فضای فیزیکی کلاس مشوق ایجاد این احساس در دانش آموزان باشد، بدون تردید از میزان مسائل و مشکلات انضباطی نیز به طور چشمگیری کاسته می شود.

در این پژوهش سعی شده است ضمن مطالعه و استفاده از نظرات و پیشنهادات سایر محققین، نظرات خود دانش آموزان هم در رابطه با چینش گروهی در کلاس درس بررسی شود.

تئوری و پیشینه تحقیق

امیررضا کریمی آذری و مرضیه طهماسبی در سال ۱۳۹۴ در تحقیقی با عنوان «بررسی تأثیر چیدمان کلاس درس در بهبود یادگیری دانش آموزان (نمونه موردی: دانش آموزان مقطع ابتدایی رشت)» به این نتیجه رسیدند که: توجه به نکات ظریف درباره ی کلاس درس می تواند کارایی دانش آموزان را به صورت قابل توجهی بالا ببرد و زمانیکه دانش آموزان فضای کمی حتی برای جابجایی نداشته باشند دچار اضطراب و بی قراری می شوند و در نتیجه کارایی آنها کاهش می یابد. محیط کلاس می تواند خود

به عنوان معلمی دیگر برای دانش آموزان باشد، زیرا می تواند به آنها انگیزه بدهد، یادگیری را بهبود دهد و مشکلات رفتاری کاهش پیدا کند.

عبدالرحمن دیناروند و مهشید پرچی قهفرخی در سال ۱۳۹۸ تحقیقی با عنوان «تاثیر چینش مبلمان کلاسی بر تقویت کفایت اجتماعی دانش آموزان» به این نتیجه رسیدند که: روش های تدریس نوین امکان حضور فعال دانش آموز در جریان کلاس را فراهم نموده، به او امکان نقش یابی در جمع کلاسی را می دهند و در رشد شخصیت وی موثرند. از آنجا که فرآیند آموزش در محیط آموزشی صورت می پذیرد، ساختمان مدرسه نیز در اجرای موفق روش های تدریس نوین اثرگذار است. در هر یک از روش های تدریس نوین، انتظار می رود روند مشخصی در کلاس طی شود و ارتباط موثری میان دانش آموزان و معلم ایجاد شود. این روند آموزشی و ارتباط انسانی، چیدمان کلاسی خاصی را می طلبد و با طراحی مناسب مبلمان کلاسی می توان کلاس را برای اجرای هر کدام از روش های تدریس نوین آماده کرد.

مریم طلوعی، رویا گولانی و هادی سروری در پژوهشی با عنوان «بررسی تاثیر چیدمان مبلمان کلاس بر افزایش یادگیری مشارکتی دانش آموزان» به این نتیجه رسیدند که: چیدمان مبتنی بر ارتباطات گروهی دانش آموزان باعث افزایش سطح همکاری در فعالیت های درسی شده است.

ونوس عبداللهی و طوفان حسینی فولادی در سال ۱۳۹۴ در تحقیقی با عنوان «بررسی تاثیر چیدمان میز و صندلی در رفتارهای کلاسی دانش آموزان و معلمان با توجه به روش های تدریس نوین» به این نتیجه رسیدند که قابلیت های مختلف چیدمان میز و صندلی در رشد اجتماعی، نوع تعامل و رفتار دانش آموزان و معلمان، فعالیت و بالاخص یادگیری در کلاس های درس نقش دارد.

پروشانسکی (۱۹۷۵) در تحقیقی به این نتیجه رسید که محیط کلاس درس به طور مستقیم بر فلسفه آموزشی تاثیر می گذارد و پروسه آموزشی را فعال می نماید.

کاملنیا (۱۳۸۶) در پژوهشی به این نتیجه دست یافت که در طراحی کلاس ها، باید موضوع درس و برنامه آموزشی رعایت شود به طوری که برای فعالیت های مختلف مناسب باشد برخی از آموزش ها نیازمند فضاهایی ساکت است و برخی دیگر آزادتر است.

روش پژوهش

روش پژوهش در این مقاله، روش توصیفی است که از دانش آموزان دختر پایه پنجم دبستان ۱۵ خرداد منطقه زارچ در این رابطه نظرسنجی شد.

از دانش آموزان مذکور خواسته شد که ابتدا نظراتشون رو نسبت به اینکه در سال تحصیلی گذشته چینش میز و صندلی های کلاس به صورت فردی بوده بیان کنند و در ادامه نظراتشون رو با چینش میز و صندلی های کلاس به صورت گروهی که سال تحصیلی جدید تجربه آن را داشتند بیان کنند.

یافته های پژوهش

نظرات ۲۶ دانش آموز مذکور در مورد چینش میز و صندلی های کلاس به صورت غیر گروهی و گروهی بررسی شد که تقریباً تمام دانش آموزان با چینش گروهی که سال تحصیلی امسال تجربه کرده بودند موافق بودند و برای آن دلیل و تجربه خاصی داشتند که در اینجا به طور خلاصه به چند مورد از دلایل آنها برای انتخاب چینش گروهی میز و صندلی ها در کلاس درس اشاره می کنیم:

- همکاری و مشورت و هم فکری در کار کلاسی و رسیدن به بهترین نتیجه
- یادگیری بهتر درس ها
- کم شدن استرس و خجالت
- آشنایی با نظرات دانش آموزان گروه

- همدردی و آشنایی بیشتر با دوستان خود
- استفاده از تجربه ها و استعداد های دوستان خود
- تلاش همه گروه برای رسیدن به نتیجه بهتر
- خسته نشدن در کلاس درس و داشتن کلاسی شادتر
- افزایش حس مسئولیت پذیری در تقسیم بندی کارها
- کم شدن بی نظمی در کلاس
- کم شدن استرس در موقع انجام کار در کلاس
- کمک کردن دانش آموزان قوی به دانش آموزان ضعیف از لحاظ درسی
- کمک به پیدا کردن دوست
- قرض دادن وسایلی که دوستانمان نیاورده بودند در گروه مانند مداد و ...
- آشنایی با قوانین گروهی و احترام به نظرات همه
- تلاش همه گروه برای موفقیت در کلاس

لازم به ذکر است که دانش آموزان مذکور در برخی از موارد هم با چینش گروهی در کلاس مخالف بودند ولی در نهایت، سودمندی آن را بیشتر دانستند و اجرای آن را بیشتر پسندیدند. در اینجا به طور خلاصه به چند مورد از دلایل آنها برای مخالف بودن با چینش گروهی میز و صندلی ها در کلاس درس اشاره می کنیم:

- داشتن هم گروهی خودپسند و مغرور که همیشه باید به حرف آن گوش داد
- انجام دادن بعضی از کارهای گروه در بیرون از مدرسه یا ساعت غیر از مدرسه
- آزاد بودن در تصمیم گیری
- داشتن هم گروهی که به مسئولیت های خود عمل نکند
- به وجود آمدن اختلاف نظر در بین اعضای گروه

نتیجه گیری

باتوجه به بررسی نظرات دانش آموزان به این نتیجه می رسیم که تقریباً همه دانش آموزان با چینش میز و صندلی های کلاس به صورت گروهی موافق هستند و خیلی از آن استقبال می کنند.

آنها دلایل انتخاب چینش گروهی کلاس رو به عواملی مانند: یادگیری بیشتر، آشنایی با نظرات دانش آموزان دیگر، رسیدن به بهترین نتیجه، داشتن نظم و مرتب بودن کلاس، خسته نشدن در کلاس درس و داشتن کلاسی شادتر، افزایش حس مسئولیت پذیری در تقسیم بندی کارها و ... می دانند.

همچنین از دلایل انتخاب نکردن چینش غیر گروهی کلاس رو به عواملی مانند: داشتن هم گروهی خودپسند و مغرور که همیشه باید به حرف آن گوش داد، انجام دادن بعضی از کارهای گروه در بیرون از مدرسه یا ساعت غیر از مدرسه، آزاد بودن در تصمیم گیری و ... می دانند.

پیشنهادات

با توجه به تحقیقات و پژوهش های گسترده درباره تاثیرات مفید و کارآمد یادگیری مشارکتی و همچنین با توجه به نتیجه گیری این تحقیق می بایست شرایط و امکانات مطلوب برای تسهیل در اجرای این طرح فراهم گردد.

در ادامه این بخش سعی شده است تا با توجه به نیاز های دانش آموزان پیشنهاد هایی برای افزایش کارایی چینش گروهی

کلاس مطرح گردد:

۱. پیشنهاد می شود از چیدمان های گروهی متنوع برای درسها استفاده کرد مثلاً از چیدمان دایره ای در درس قرآن یا

روانخوانی فارسی استفاده شود

۲. در بعضی اوقات از خود دانش آموزان بخواهیم چیدمان کلاس رو طراحی کنند تا با علایق آنها آشنا شویم و در صورت امکان از آن استفاده کنیم.
۳. چیدمان اصلی میز و صندلی های کلاس رو در صورت امکان هر ماه یا هر فصل عوض کنیم تا برای دانش آموزان خسته کننده نباشد و برای آنان تنوع باشد. انواع چیدمان مورد استفاده در کلاس رو می توان به چیدمان دایره ای، یو شکل، خوشه ای، زیگزاگ، رودرو، وی شکل و... اشاره کرد.
۴. از تخته وایت برد هایی که قابلیت حرکت دارند استفاده کنیم تا در ایجاد تنوع و تغییر چیدمان میز و صندلی ها راحت تر باشیم و همه دانش آموزان به تخته دید کافی داشته باشند.
۵. پیشنهاد می شود در صورت امکان از میز و صندلی به جای نیمکت استفاده بشه تا بتوان چیدمان های مختلف گروهی را راحت تر اجرا کرد.
۶. ساخت و طراحی کلاس های درسی که بتوان میز و صندلی ها را به صورت گروهی در آن نشانند.
۷. دادن آموزش های لازم به معلمان برای چیدمان کلاس مطلوب
۸. بهتر است به جای آنکه یک کلاس درس را به گروهی از دانش آموزان اختصاص دهند و تمام درس ها را در آن کلاس تدریس کنند، هر کلاس را به یک درس اختصاص دهند تا برحسب درس مورد نظر از چیدمان گروهی مناسب با آن استفاده شود.
۹. در کلاس هایی که به دلیل چینش گروهی میز و صندلی ها دید تخته برای همه یکسان نمی شود توصیه می گردد از تخته وایت برد های کوچک برای هر گروه استفاده شود تا نتایج فعالیت های خود را در آن نشان دهند و از اینکه به تخته دید کافی ندارد ناراحت نباشند و شرایط برای همه یکسان باشد.

منابع و مراجع

- [۱] اسکندری تربقان، زهرا و حسین قلی زاده، رضوان و کامل نیا، حامد؛ فصلنامه نوآوری های آموزشی، ارائه چارچوب مفهومی برای طراحی فضای فیزیکی مدرسه ابتدایی بر مبنای نظریه یادگیری مشارکتی ویگوتسکی، شماره ۷۲، زمستان ۱۳۹۸.
- [۲] عبدالمهی، ونوس و حسینی فولادی، طوفان، بررسی تاثیر چیدمان میز و صندلی در رفتارهای کلاسی دانش آموزان و معلمان با توجه به روش های تدریس نوین، کنفرانس ملی شهرسازی معماری عمران و محیط زیست، ۱۳۹۴.
- [۳] شهبازی، مجید و طهماسبی، مهسا و باغ عنایت، سمیه، تاثیر طراحی داخلی محیط های آموزشی بر افزایش میزان یادگیری دانش آموزان.
- [۴] طلوعی، مریم و گولانی، رویا و سروری، هادی، بررسی تاثیر چیدمان مبلمان کلاس بر افزایش یادگیری مشارکتی دانش آموزان، ششمین کنگره علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی در ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین، ۱۳۹۷.
- [۵] کریمی آذری، امیررضا و طهماسبی، مرضیه؛ همایش ملی فضاهای آموزشی، بررسی تأثیر چیدمان کلاس درس در بهبود یادگیری دانش آموزان (نمونه موردی: دانش آموزان مقطع ابتدایی رشت)، بهمن ۱۳۹۴.
- [۶] میرمادی، سیده سمیه؛ دانش و پژوهش در علوم تربیتی - برنامه ریزی درسی، راهکارهای طراحی طبیعت محور فضاهای آموزشی دوره ابتدایی برای تحقق اهداف برنامه درسی ملی، بهار ۱۳۹۷.